

Omek

Mátot-Mászé 5785

2025. július 24.

Fogadalmak és áldozatok – mi a kapcsolat közöttük?

„Ha fogadalmat fogadsz Örökkévaló Istenednek, ne késlekedj azt megfizetni [...] de **ha tartózkodsz a fogadkozástól, nem lesz rajtad véték**” (Mózes 5., 23:22-23)

Furcsa parancsolat a fogadalmak [*nedárim*] micvája: a Tóra több helyen is ír róla, de szinte mindig hangsúlyozza: jobb, ha inkább meg sem tesszük.

Ennek egy klasszikus példája az alábbi, nevezetes talmudi mondas:

„Rabbi Nátán mondta: aki fogadalmat tesz, az olyan, **mintha [tiltott] áldozóoltárt épített volna**. És aki még be is tartja, az olyan, mintha áldozatot mutatott volna rajta be.” (Nedárim 22a)

Ahhoz, hogy megértsük ezt az igencsak megdöbbentő hasonlatot, azt kell tudnunk, hogy a Tóra szerint az áldozatokat kizárólag a Szentélyben, az egyetlen központi kijelölt helyen tehetjük meg. Ha bárhol máshol mutatunk be áldozatot, az bűnnek számít [*sechuté chuc*], még akkor is, ha a lehető legjobb szándékkal, az Örökkévaló tiszteletére tesszük:

„Bármilyen ember Izrael házából, aki levág egy ökröt vagy bárányt vagy kecskét a táborban, vagy **aki vág a táboron kívül, és a Találkozás Sátorának bejáratához nem hozza el**, hogy áldozatként bemutassa [...] vérnek számítasson annak az embernek, vért ontott.” (Mózes 3., 17:3-4)

IV. évfolyam, 38. szám

IMPRESSZUM

Az *omek* szó jelentése: mélység. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Kiadó: Bét Jehuda Közösség

Székhely: 1084 Budapest, Scheiber Sándor u. 2.

Felelős kiadó-szerkesztő:

Szántó-Várnagy Binjomin

Lapterv: Novák Tamás

Borítókép: ChatGPT

Terjesztés: Vida Ákos

Megjelenik 150 példányban.

ISSN 3058-051X (Nyomtatott)

ISSN 3058-0609 (Online)

ÚJDONSÁG: Csatlakozz az OMEK támogatói köréhez! Támogasd havonta a nyomtatást, és részesülj kedvezményekben.

További részletek:

<https://orti.hu/omek-tamogatok>

Az ókorban az áldozatok bemutatása igencsak természetes dolognak számított, nem a Tóra volt az első, ami ezt megparancsolta¹. Ami viszont forradalmi volt benne, az az, hogy nem építhet minden ember külön oltárt saját magának.

Az egész népnek egyetlen oltára van, és mindenkinék ugyanott kell bemutatnia az áldozatát².

Ez tehát az áldozóoltárok tilalma, melyhez Rabbi Nátán a fogadkozás „bűnét” hasonlítja. De miért éppen ehhez?

Ha közelebbről megnézzük azt, ahogyan a Tóra a fogadalmakról ír, meglepő összefüggésre bukkanhatunk.

Az a hely, ahol a legtöbb szó van egy helyen a fogadalmakról, az éppen a mostani hetiszakaszunk legeleje. Azon már a fentiek után meg sem ütközünk, hogy itt sem magáról a fogadkozás módjáról vagy annak betartásáról ír a legtöbbet, hanem éppen a fogadalom megsemmisítéséről (ld. Mózes 4., 30).

Az egyedülálló nő fogadalmát az apának, a házasszony fogadalmát pedig a férjének van joga mintegy „feloldozni” [háfárá]. Ez azonban nem mindig lehetséges, csak akkor, ha még azon a napon megtörténik, amikor az apa vagy a férj a fogadalomról először hallott.

Ezzel szemben a bölcseknek is van lehetősége feloldozni a fogadalmakat [hátará], de rájuk nem vonatkozik ugyanez a megkötés. Sőt, ez a fajta feloldozás nemcsak a nők számára elérhető, hanem a férfiaknak is:

„A fogadalmak feloldozása 'a levegőben lebeg', és nincsen mire támaszkodnia.” (Chágigá 10a)

Mindez egy olyan különleges misnában

hangzik el, ami különféle micvákat hasonlít össze abból a szempontból, hogy mennyit árul el róluk a Tóra, és mennyiben hagyatkozunk a szóbeli hagyományra. Ezek közül a legkiemelkedőbb éppen a fogadalmak feloldozása, abban az értelemben, hogy az írott Tóra erről szól a legkevesebbet.

A bölcsek általi feloldozás, vagyis hátará tehát széleskörben alkalmazható, a Tórában mégsem szerepel explicit. Az apa ill. férj általi feloldozásról ezzel szemben a Tóra bőségesen ír. A Talmud azonban végül abban marad, hogy legalábbis némi utalás mégiscsak el van rejtve az előbbire is:

„És mondta Mózes a törzsek vezetőinek, Izrael fiainak mondván: ez az a dolog, amit parancsolt az Örökkévaló. Ha egy ember fogadalmat tesz az Örökkévalónak [...] ne szegje meg a szavát, mindent, amint kijött a száján, tegyen meg.” (Mózes 4., 30:2-3)

A Talmudban található egyik magyarázat szerint a bölcsek feloldozása abból tanulható, hogy „ne szegje meg a szavát”: ő az, aki nem szegheti meg a saját szavát – mások azonban feloldozhatják az ő számára.

Az is egy feltűnő utalás (melyhez hasonlót Rási magyarázatában találunk), hogy mindezt Mózes „a törzsek vezetőinek” mondta, akik szerepük szerint a bölcsekhez hasonlítanak, akik a fogadalmakat feloldozhatják.

Érdekes módon ugyanebben a mondatban szerepel egy látszólag ártatlan szófordulat: **„ez az a dolog, amit parancsolt az Örökkévaló”**. Ha alaposan végignézzük a Tórát, azt láthatjuk, hogy noha több helyen is áll ugyanez a kifejezés, a legtöbb esetben azonban csak az adott nemzedékre vonatkozik. Ezen az említésen kívül csupán egyetlen olyat találunk, ami örök időkre érvényes – ez pedig éppen a

¹ Rámám a Tévélgyők útmutatójában azt írja (3:32, 3:46), hogy maga a Tóra is kifejezetten azért parancsolta meg az áldozatok bemutatását, hogy az ahhoz szokott népeket fokozatosan „leszoktassa” a bálványimádásról. Hiszen már annyira hozzászoktak az áldozatokhoz, hogy a teljes beszüntetés túl radikális lenne számukra.

Természetesen a legtöbb zsidó filozófus (pl. Rámán) ezzel a

véleménnyel azonban nem ért egyet, és azt feltételezi, hogy a Tóra ezen törvénye is önmagában értékes és fontos, függetlenül a minket körülvevő népek szokásaitól.

² A Misna leírja, hogy voltak a zsidóság történelmében bizonyos kivételes, átmeneti időszakok, amikor a személyes áldozóoltárok mégis meg voltak engedve (ld. Zevachim 14:4-8).

sechuté chuc, a fentebb említett „táboron kívül vágás” tilalmának szakasza.

Ez pedig különleges értelemmel ruházza fel a Talmudnak azt a szakaszát, ami éppen ebből a kétszeri említésből tanul egyfajta „hidat” a két téma között (*gezérá sává*, ld. *Nedárim* 78a). Ez már a második kapcsolatot jelenti az *áldozatok* és a *fogadalmak* között, ami így új megvilágításba helyezi Rabbi Nátán kritikáját, aki szerint aki fogadalmat fogad, az olyan, mint ha egy külön áldozóoltáron áldozna, saját

magát a tágabb közösségből kivonva.

Az áldozat bemutatása pedig sokszor szintén fogadalom által történik: az ember fogja az egyik állatát, és megfogadja, hogy majd azt fogja bemutatni a Szentélyben áldozatként. A probléma akkor kezdődik, ha azt nem akarja elvinni a közös helyre. Rabbi Nátán ehhez hasonlítja azt az embert, aki fogadkozik: mintegy új tilalmat vezet be, a közös Tóra szabályait „magánszabályokkal” kibővítve.

HALACHA

Miért vannak a kósierságnak eltérő szintjei?

Az egyik leggyakrabban visszatérő gyakorlati kérdés a zsidóságban: hogyan lehetséges, hogy nem minden vallásos ember fogadja el ugyanazt kósernek? Vajon nemcsak egy Tóránk van?

Különböző *hekserék* [kósiersági igazolások] léteznek különböző szintekkel – de mit takarnak ezek a szintek? A kóserlistákon számos olyan terméket találunk, amin hekser egyáltalán nincsen, és mégis kósernek számít. Ezzel szemben más ételeken több heksert is találunk!

A peszáchi időszakban a kóser bolt szinte kizárólag olyan termékekkel telik meg, melyeken két hekser van. A kettő közül pedig az egyikre nagybetűkkel ráírják: Peszáchra nem kóser!

Olyasmit is gyakran hallani, hogy bizonyos emberek annyira vallásosak, hogy nem „esznek mindenhol”, sőt, olyan embert is ismernek, aki már előre el kívánja kerülni az ezzel kapcsolatos konfliktusokat, és általános szabályként vezette be: sehol máshol nem eszik, kizárólag saját otthonában.

Igaz, hogy a Tóra a kósierság alapszabályait egyértelműen tisztázza: felsorolja a tiszta és tisztátalan állatokat, megtiltja a tejes és húsos

keverését, valamint a rovarok, bogarak, csúszó-mászók fogyasztását, megparancsolja az állatok rituális vágását [*sechitá*]. Azonban a titok nyitja itt is a részletekben rejlik.

Egy ilyen fontos halachikus alapelv a *bitul* [*feloldódás*]. Sokan tudják, hogy ha egy kis csepp tej véletlenül beleesik egy nagy adag húslevesbe, akkor megtörtént esetben [*bediávád*] fogyasztható, kóser marad az étel, feltéve, hogy a húsleves mennyisége több mint 60-szorosa a tejcseppnek³.

Kérdés azonban a modern, nagyipari körülmények között, hogy vajon a gyártás során más termékekhez kapcsolódó, nem kóser összetevőkre ez vonatkoztatható-e? Ahol a gyártási folyamat szerves része a nem kóser, számunkra fontos ízt nem ad hozzá, praktikus okokból azonban nehéz lenne kivenni a folyamatból, ott is támaszkodhatunk a *bitul* törvényére⁴?

Mivel ez a téma vitatott, egy „könnyítő” rabbi ezt megengedheti, míg egy szigorító megtiltja, és egyik sem hamisítja meg ezáltal a kósierság tórai törvényét.

Szintén egy összetett kérdéskör a *szfék szféká*, vagyis a kétség kétsége. Ha tórai ügyben me-

3 Ha belegondolunk, ez meglepően rugalmas szabály. Számoljuk a mennyiséget térfogat alapján: ha egy 1 cm oldalhosszú kocka térfogatának megfelelő mennyiség beleesik egy 4 cm oldalhosszú kockába,

akkor azzal ez a feltétel máris teljesül, hiszen a 4 cm-es kocka térfogata 4 x 4 x 4, azaz 64 cm³!

4 Ld. még *Sulchán Áruach* JD 99:5, *Pitché Tesuvá*.

rül fel kétség, azt szigorítjuk [száfék deorájtá lechumrá], míg ha rabbinikus ügyben, azt könnyebben vesszük [száfék derábánán lekulá].

A gyakorlatban azonban számos esetben nemcsak egy, hanem két kétség is felmerülhet. Ha ez a két kétség valóban független egymástól, akkor még tórai tilalmat is lehetséges megengedni. Azonban igen összetett elvek szabályozzák azt, hogy mikor lehet két ilyen kétséget „összevonni”, és ebben is számos vita van a rabbik között.

Vannak olyan esetek, amikor a kóserság törvényei bizonyos mértékű rugalmasságot mutatnak, és a körülményekhez alkalmazkodnak. Erre egy jó példa a *sáát hádchák* [szükség órája] fogalma. Az alapszabály az, hogy amikor egy törvényről vitáznak a rabbik, akkor a többséget követjük. Ha például 10 vélemény közül 7 vélemény szigorít, 3 könnyít, akkor nekünk is szigorítanunk kell.

Ha azonban *sáát hádchák* áll fenn, vagyis valamilyen súlyos, nyomasztó körülmény, akkor bizonyos esetekben elfogadható az is, hogy a könnyítő, kisebbségi véleményre támaszkodjunk. Egy egyszerű, klasszikus példa ilyenre egy szombati lakoma meghívás, amikor a vendégek már hamarosan megérkeznek, azonban valamilyen szerencsétlenség folytán az étellel baj történik. Ilyen szituációban akár megengedő véleményekre is lehet támaszkodni (például nem zsidó segítségét igénybe venni).

Azonban az, hogy mit számítunk *sáát hádchák*nak, az maga is vita tárgyát képezheti. Hiszen elképzelhető, hogy egy olyan helyen, ahol nem sok zsidó él, vagy jobbára nem valóságosak, magát az alaphelyzetet, hogy a kóser ellátást biztosítani szükséges, egy rabbi máris *sáát hádchák*nak számítja. Egy másik rabbi viszont ezzel vitázhat, mondván, hogy ez még önmagában nem elég ok a könnyítésre.

Időpontok Budapesten:

Gyertyagyújtás **péntek este**: 18:51 és 20:08 között.
Szombat kimenetele: 21:22.

A zsinagógában **péntek este** 18:00-tól tanulás, majd minche. 18:30-tól Kábálát Sábát.

A *Smá Jiszráelt* olvassuk el legkésőbb szombat reggel 8:57-ig.

A **péntek esti kiduson** Tóth László fog nekünk mesélni a kaifengi zsidók különleges történetéről. Köszönjük a múlt heti látogatást és találkozást **Maya Kadosh asszonynak, Izrael nagykövetének!**

Hétfő és csütörtök reggel 8:00-kor imádkozunk a *Rumbach utcai zsinagógában*.
Kedd és szerda reggel 7:30-kor imádkozunk a *Bét Jehuda zsinagógában*.

Most szombaton (*július 26-án*): **Áv hónap újholdja**.
A hónap jellege⁷ a zsidó hagyományban: *hallás*.

Szombat reggeli imák a Bét Jehuda zsinagógában augusztus hónapban:

Augusztus 9-én, *Váetchánán* szombatján, valamint
Augusztus 23-án, *Reé* szombatján 9:00-kor.

Sábát sálom! Gut sábesz!

⁷ A *Széfer Jecirá*, az egyik legkorábbi hagyományos kabbalisztikus szöveg, mely az 5. fejezetében a 12 hónapot az ember 12 képességének felelteti meg (beszéd, gondolat, járás, látás, hallás, cselekvés, együttlét, szaglás, alvás, izgatottság, ízlelés, nevetés).